

5569

Uhrpucke.

Uhrpucke

Uhrpucke

891.99

U-42

Uhrpucke
1914

ԱՀՐԻՄԱՆ

Դ Ի Ի Թ Ա Կ Ա Ն
Ե Ր Ա Ջ Մ Ը

(Ն Ո Ր Ա Վ Է Պ)

Սիրելի՛ կամ մեռնիկ, ու կը
մեռնիմ, չի մեռնեկու համար...?

1914

Տ Պ Ա Ր Ա Ն Ս Ե Ռ Ա Ս Ի
Տ Ր Ա Պ Ի Ջ Ո Ն

891.99

Ա-42

ԱՀՐԻՄԱՆ

81.99

42

Այս.

**Գ Ի Ի Թ Ա Կ Ա Ն
Ե Ր Ա Ջ Մ Ը**

(Ն Ո Ր Ա Վ Է Պ)

Սիրել՝ կամ մեռել, ու կը
մեռնիմ, չի մեռնելու համար...

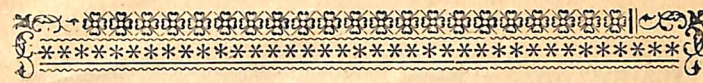

12003

1914

**Տ Պ Ա Ր Ա Ն Ս Ե Ռ Ա Ս Ի
Տ Ր Ա Պ Ի Ջ Ո Ն**

162x

ԴԻԴԹԱԿԱՆ ԵՐԱԶ ՄԸ

Իրիկուն քիչ մը երեւակայութիւններով անկողին մտայ: յոգնած ըլլալով՝ քունը վայրկենական եղաւ: Դեռ նոր փակեր էի աչերս, երբ զիս գտայ փառայեղ ու ոսկրապաճոյճ սննեակի մը մէջ միս մինակ: Անկիւնը ոսկեզոծ մանձակալ մը կայ դրուած, զոր կը ծածկեն մետաքսահիւս տարչները շուտէ. պատերը ամբողջութեամբ յղկուած հայելի. առաստաղը փէրիններու պատերով զարդարուն, որոնց ձեռքերէն դէպի վար կը կախուէ ջահ մը լուսափաղփ, գետինը գորգեր փրուած են. քիչ անդին գզրոց մը, որոյ վրայ թափուած են մազի հիւսկէններ, մատանիներ, մանեակներ, քովս պատէն կը կախուին կանացի հագուստներ, և սակայն մարդկային շունչ չկայ, լուծթիւնը կը տիբէ, և ես գիտովցած այդ հիւանալի տեսարանէն, շուրջս կը դիտէի, ուր թափուած էր կարծես երկնային թուղք մը, հմայք մը:

Յանկարծ պատը ճեղքուեցաւ, և նաժիշտներու երաժշտական հմայոտ թռիչքներով, կին մը ներս ինկաւ, ու նաժիշտները անհետացան: Եւայի մերկութեամբ այդ կինը, կին մ'ըլլալէ աւելի, հուրի մըն էր, փէրի մը:

1873
39

Մէկ ձեռքը ետին, միւսը օդին մէջ թեւաբաց, աչքերու թովիչ նայուածքով մը կանգնեցաւ սենեակին մէջտեղ։ Սրտին վրայ կը կախուին երկու սափորներ լուսադէս. թուխ վարսերը՝ աղամանդներու փափլումէն խարտեաչացած, կը փռուին ուսերու վրայ. կարմիր շրթունքներ, որոնք վարդագոյն այտերէն հազիւ կը զանազանուին. ոտքերն խաչած, բուժներն իրար գրկեր. . . .

Ժամէ մ'աւելի կանգնած մնաց, առանց շրթունքները շարժելու. մինակ նայուածքները դէս ու դէն կը շարտէր մերթ ընդ մերթ, և պատուհանէն խոյացած մեղմիկ գեփուռը՝ կը շոյէր իր գանգուրները հոլանի։ Իմ ներկայութիւնս, կարծես երբէք չէր հետաքրքրեր զինք. կամ չէր զգար երբէք իր սենեակին մէջ գոյութիւնը օտար շունչի մը։

Պահ մը վերջ, և դարձեալ բացուեցան փեղկերը հայելին, ու անագնագոյ ձայները՝ ներս բերին ծերունի գուռ մը, որ վեհերոտ քայլերով դէպի կինը կը մօտենար։ Նա ալ իր հոգեթով մերկութեամբ վեր ելաւ, և իր հիսաքանչ մեղեդին թրթռացնելով, իր նազնի ձեռքերը փաթեց ծերունու ոսկրացած վզին, ու նետուեցաւ անոր գիրկը, համայրներու շառափ մը տեղացնելով անոր ցամաք այտերու վրայ։

Դուքըր սքանչացած կնոջ գինարբուքէն. երբեմն կը բանար իր չորցած բերանը և արտառոց եղանակներ դուրս կուտար։ Ես մարած էի սյւլես, . . . :

* *

. . . Արթնցայ, և տեսայ զիս այն մահիձին վրայ, որ սյւլեան հմայած էր հոգիս. տեսայ այն դրախտային

կինը՝ կանգնած մահճիս դէմ, ձեռքը ճակտիս վրայ, և շրթները շրթներու։ Աչքերը թրջեր էին իմ մարմուքէս յուզուած, և հոգին խռով էր կարծես ջիւանի մը մահէն երկիւղած։

Հոյսը բացուեր էր, արեգը իր շողերն հայելիներու ցուցափեղկերէն կը խաչաձևէր, և լուսթիւնը դարձեալ նոյնն էր կրկին գիշերի փառքն ու ամայութիւնը։ Մինակ ծերունի դուքսը չկար, որ անշուշտ գացեր էր ուէ գործի համար, և թողած իր հուրին դղեակի մէջ առանձին, ոսկիներու և աղամանդներու ծփանքներու բերկբանքին մէջ։

— Վե՛ր ել հուժկու ջիւան, կին մը որ գեղեցկու՜թեան աստուածացումն է, կին մը որ ոչ ոքի չէ ժըպտած, ահա իր ինքնութեամբ տրամադիր է քեզի։

Ես խելքի եկած էի. . .

. . . Անոր հրեշտակային թեւերուն վրայ, ամբողջ ցերեկ մը անցուցի, անոր սիրազեղ խօսքերէն արբչիւ, մինչև երեկոյ հմայուեցայ. և անոր սուրբ կրծքի վրայ կրանիդ, իմ սիրտս պարպեցի. . . :

Մութը կը մօտենար։ Ալիքներու գոռոց մը տանը պատերուն կը զարնուէր, և լոյսերը սկսեւ եին պըլպըլալ։ Բաժնուիլ անկարելի էր. ես իր գեղեցկութենէն հմայուած, չլացեր էի, և ինք ծերունի մը ուժասպառ թեւերուն վրայ յոգնած, երիտասարդական աճիւնով կ'ուզէր պահ մը ուռճանալ։

. . . Գրկընդխառնուած էինք իրարու, սիրտ սրտի. շրթունք շրթունքի. մոռցած էինք ծերունի դուքսը, որոյ գալուստը կը մօտենար։

Յանկարծ հայելիները շարժեցան, ու ծերունի դուքսը, յուզուած, ջղադրգիւ, ամենի ուկիանի մը նման ա-

լեծուփ ու կատաղի, սենեկին մէջտեղ կանգնեցաւ: Մո-
լեգին առիւծի մը նմանութիւնը ունէր. աչքերը չլմորուն,
ընչացքը ջարդ ու փշուր, մազերը ցաք ու ցրիւ. և նայ-
ուածքները կատղած ու արհաւիրալի:

— Օտարը կը տեսնեմ սենեկին մէջ... միթէ՞ դու
անկեղծ չես ինձ հանդէպ ո՞վ Լուիճիա, միթէ՞ դու կը
դաւես իմ կեանքիս ու բարոյական սրբութեանս...:

* *
*

Ճերուհի դուքսը կաթուածահար եղաւ, խորդաւ-
ուած գտնելով իր ընտանեկան երանութիւնը. երբ տեսաւ
որ իր այդ վարդագոյն և ոսկիապաճոյճ կենաց մէջ փշեր
կը տնկէ իր կեանքի ընկերը, իր հոգւոյն վայելք տուողը,
իր պաշտամունքը, իր լոյսն ու արեւը: Այլեւս անկարելի
էր իրեն համար ապրիլ, նայել իր Լուիճիայի ասկնաթոյր
երեսին... ու համբուրել դայն, գգուել անոր գլուխը,
և ծփալ երջանկութեան մէջ: Սիրտը այնքան զգայուն
էր իր բարոյականին հանդէպ, որ անոր արատաւորման
առաջին վայրկենին իսկ, անէծք կուտար իր հիւզմայլ
դղեակին, իր փառքին ու երջանկութեան, և կ'իյնար
այն սենեակին մէջ, ուր իր անմահ ու յիշատակելի օրերն
էր անցուցեր:

Սուգ հագաւ կարծես ամբողջ դղեակը, լուսթիւն
մը տիրեց, նման Ար օ կ ր ա տ ի աղջամղջային լու-
թեան, ոչ մէկ ցնծում, ոչ մէկ խնծիղ, ամեն ինչ որ-
քի նման կուլար երեսն ի վեր այն դիակին՝ որոյ
համար պէրանքն ու զարդը, խրախճանքն ու բերկ-
րանքը անհետացեր, անէացեր էր, որու համար ոչինչ
կ'արժէր փառքը, և ոչ մէկ վայելք կը խոստանար սին
ու ունայն աշխարհը դրուժան:

Մինակ Լուիճիան զուարթ էր, հոգեկան զարթունք մը
կրող մարդու պէս, զոր երբէ՛ք չէր ծածկեր իր առերես
տխրութիւնն ու արատաւքը, որ կը հեղուր անյապաքար
ձերուհիի վաստակարեի ճակատին վրայ արտօսարգօծ:
Ուրախ էր, այո՛, որովհետեւ ժառանգը պիտի դառնար այդ
անթիւ հարստութեան, և ո՞վ գիտէ ինչե՛ր կ'անցնէր
մտքէն, ապրելու համար երջանիկ, քանի որ դեռատի էր
ու հոգեղմայլ, գեղեցիկ ու խանդոտ...:

... Բացուեցաւ սենեկին առաստաղը, ուրկէ՛ վեր
կը ցոլար կապոյտը, եւ աստղերու հմայքը, շարան շարան
հայելիներու մէջ անմահութեան նկարը կը գծէր, հրեշ-
տակային փողերու հնչիւն մը լսեցի, և ահա քուրմերու եւ
հուրիներու փաթթոց մը ամպածրար, մթնոլորտէն դէպի
վար իջաւ, ու շուրջը առած ճերուհիի դուքսի դիակին: Աղե-
կըտուր ու արտայայց միգրելներով յուշիկ յուշիկ դէպ ի
կապոյտ բարձրացաւ...:

Երկա՛ր դիտեցի, բայց ոչինչ կը տեսնուէր, մինակ
լուսնակը իր շողերը կը թափէր աշխարհի անհունութեան
վրայ, և ծովը կը խայտար գեղանի հուրիի մը նման:

Ես, որ սահմուկեր մնացեր էի, այդ հոգեօտարտու-
տեսարաններէն, յանցաւորի մը նման տոգոյն ու դալ-
կահեր. թիկնաթուռի մը վրայ ինկեր էի, ու կը մտածէի
խո՛ր, շատ խոր ու կենդանի պատկերացումներէ զգլխած
ու յուզուած: Սենեակը հետզհետէ իր նախկին դիրքը
կ'ստանար, դղեակը շատ մեծ էր ու հրաշալի, բայց ես ոչ
մէկ անդեկութիւն ունէի, մինակ մերթ ընթ մերթ պա-
տուհանին կը մօտենայի. ուր երկնային լոյսեր կ'իյնային
ճակտիս վրայ խռովայոյց, ու կը լսէի մեղմիկ ծփոցը
ծովին ալեակներուն, որոնք կը ձեծէին ամբողջերը դըղ-
եակին:

Այժմ մինակ ծերունի դուքսը պակաս էր :

* *

Նոր կեանք... Նոր արե...

Այդ անսման Լուիճիան, աղատ զգալով ղինք բռնադատուած սէրէ մը, ցվնած մաղերը մարմար ուսերուն վրայ, ժպիտը շրթներուն՝ և խրախճանքի փոթորիկը սրբալին փեղկերը հողմահարած, կամկար կամկար քայլերը դէպ ինձ ուղղեց, սիրացայտ դարձուածներով նայուածք մը շանթելով վախկոտ աչերուս մէջ երկիւղի, նստեցաւ ծունդիս վրայ, ու գգուեց ցաւատանջ գլուխս վշտահար :

— Ես քուկդ եմ, սիրէ զիս քու հոգիովդ աղնիւ դիր սա վառ շրթներդ լեզուիս վրայ կրակէ, ու թող զեփիւռը ծովին ու լուսնոյ շողերը շառագոյն, վկայ լինին մեր սիրոյ պսակումին... Դու միայն արժան ես վայելել իմ գեղեցկութիւնս, իմ յուռութքս, իմ գինարբուքս, և ես միայն քեզմէ կը կշտանամ, իմ հոգիս քեզմով կ'սփոփուի, ու իմ սէրս քեզմով կը զինովնայ...

Անբեւեակայելի իրականութիւն մը կը տեսնէի յուրջս խաբկանք թէ երազ... ո՛չ, բայց ընդունալ կենդանի, եւ ո՛չ դաւ, ո՛չ խաբկանք կար :

Այժմ ան իմս էր, եւ ես իրենը...

* *

Տրամադրութեանս տակ էր ամբողջ դղեակը իր ինքնութեամբ, պատերու փեղկերը ազատորէն դէմս կը բացէին, և նաժիշտները իրենց հոգեթով երաժշտութեամբ շուրջս կը վիտային :

Իղեակին կտուրը՝ ծաղկազարդ ու պճնապարար,

տեղ մը վարդը իր փերթերն է բացեր. տեղ մը շուշանը իր հոսն է թափեր. և այդ խայտաճամուկ ու բուրումնալի ծաղկանց մէջ, անսման ու փառայեղ տեսքը Լուիճիաին, որ ձեռքը վղիս նետած, և տաք գլուխը ուսիս, մէկ ձեռքս փաթած իր արի քամակին, կը դիտեմ ովկեանը, որ լուսնոյ հովանիին տակ կը խայտայ, և քամին մոտենլով ծոցը կանաչութեան, թովք մը կը ստեղծէ :

Թողու անկարելի էր Լուիճիան, վայրկեան մը կարելի չէր հեռանալ իրմէ, և թ' նչպէս կարելի էր զրկուել տեսքէն մէկու մը, որ իր հոգեով կը սիրէ քեզի, որը քու կեանքի արեւն է, քու հոգեոյն աստղը : Բայց մենութիւնը, Եդեմի մէջ անգամ յուսահատական է, միօրինակութիւնը աաղտկալի կը դառնայ, և ձանձրոյթը սրբալի կ'սկսի ծանրանալ :

Մէյ մը սա քաղաքի ոգեւորութեանը մէջ մտնեմ, կ'ըսէի, ու միակ երազս այդ դարձած էր : Քանիցս Լուիճիաին միջոցներ խնդրեցի, բայց նա արգիլեց, և ամեն անգամ երբ այդ առաջարկութիւնը ընէի, վղէս կը կախուէր, ու, « Քեզ չեմ թողուր, չեմ թողուր » բացականչել կ'սկսէր :

Ամենօրեայ խնդրանքներուս վրայ, վերջապէս օր մը հաւանեցաւ զիս քաղաք զրկել, ու հրամայեց որ մալոյլ մը պատրաստեն : Նաժիշտները սկսան իրենց երգը, և Լուիճիաին հետ թեւ թեւի, դէպի դղեակին քարափը ուղղուեցանք, ուր ան փաթթուեցաւ վղիս, ու հրաժեշտեալս փառ համբոյր մը դրաւ շրթներուս վրայ, կարծես տարիներ իրարմէ զուրկ մնալու բաժանման մը ողջոյնը ըլլար :

Նորածագ արուի ճառագայթները, բացխրիկ կը խա-

դային ծովի ծփանուտ ալիքներուն հետ, և նաւակը համբուրուելով հանգարտ ջուրերուն, սուրաց դէպի քաղաք: Միտքս Լուիճիաով պարփակուած էր, ան ի՞նչ սէր էր որ անոր հոգին գամած էր իմ հոգւոյս հետ, դարբնած մեր սրտերը իրարու. կը մտածէի, ու ահա նաւահանգիստ կը հասնէինք, ուր լայն շունչ մը կ'առնուի:

* * *

Գիշերը տիրապետած էր....

Մակոյկս դէպի դղեակ ուղղուեցաւ: հոգեկան սարսուռ մը, աներեւակայելի երկիւղ մը, արհաւիրք մը ծանրացած էր սրտիս վրայ: Լուիճիան՝ դիմաւորելու չէր եկաւ ինչ, արդեօք խափուսի՞կ էր անոր սէրը, արդեօք ուրիշի՞ք մը անձնատուր եղաւ. և յոյզը սրտիս, արիւնը եւ աւազաւ երակներուս մէջ, սրբազնեակին ամբողջն ներս մտայ: Ո՛չ մէկ նափշտո՞ղ մէկ չնշաւոր էակ, ու ամբողջ դղեակը նոր երեւոյթ մը կը զգենուր: Սենեակին չի մօտեցած, երկու մերկ սեւամորթներ ճամբուս վրայ իրենց սուրերը պարզեցին: Երկուքն ալ միեւնոյն դիմադծով, միեւնոյն հասակով և լիւրջութեամբ կազմուած քով: Մարմինը ամբողջութեամբ անխառն, աչքերը կարմիր, չրթունքները լայն ու դեղնորակ, ականջները երկար ու կախ, քիթը փճացած, մազերը ձերմակ ու դիսախուիւ, և դադանի ակռաները ամեն վայրկեան ճարճատիւնի մէջ:

—Երկնային ոգիները քեզ մահուան դատապարտեցին, պարո՞ն. այն կինը՝ որ թարի դուքսի մը յանկարծական մահուան պատճառ դարձաւ, քու հետ կենակցելու լովը, ահա այն կնոջ հետ պիտի մորթուիք: Մէկ ժամ պայմանաժամ միայն, ձեր հոգեկան աղօթքը ու վերջին մրմունջները կատարելու համար:

Սահմուկեր մնացեր էի, ի՞նչ էր որ կը լսէին այն ականջներս՝ որոնց մէջ սիրոյ օրօրը միայն իր մրմունջն էր թրթռացուցեր, մայրսեան զեփիւռին հետ մեղանոյշ: Ի՞նչ վայրկենական փառք էր, որ դառնութեան փոխուեցաւ:

Սուրերը դրին ուսերնուն վրայ, և առաջնորդեցին զիս եղտիւրի գետնափորի մը մէջ, ուր նուազած ու չնչասպառ, խեղճ ու աննման դիցուհին, Լուիճիան, ծնկաչոք կ'արտասուէր: Զիս տեսնելուն պէս, բացաւ աչքերը, խոր հառաչ մը դուրս տուաւ իր գունատ շրթներէն, եւ երկու կաթիլ ինկաւ իր արտասուախառն աչքերէն, որոնք մեր թարմ յիշատակներու ճլած ու ծաղկած բուրաստանին մէջ, կսկիծ ու թախիծ ծնցուցին:

... Լեզունիս դադրած էր խօսելէ. ոչ մէկ բառ կրցանք արտասանել, ու լռին երկա՛ր դիտեցինք զիրար, ու արցունքը հետզհետէ պայծառ տեսողութիւնս պղտորեց ու մթափնեց:

Մահուան ժամը հասած էր....

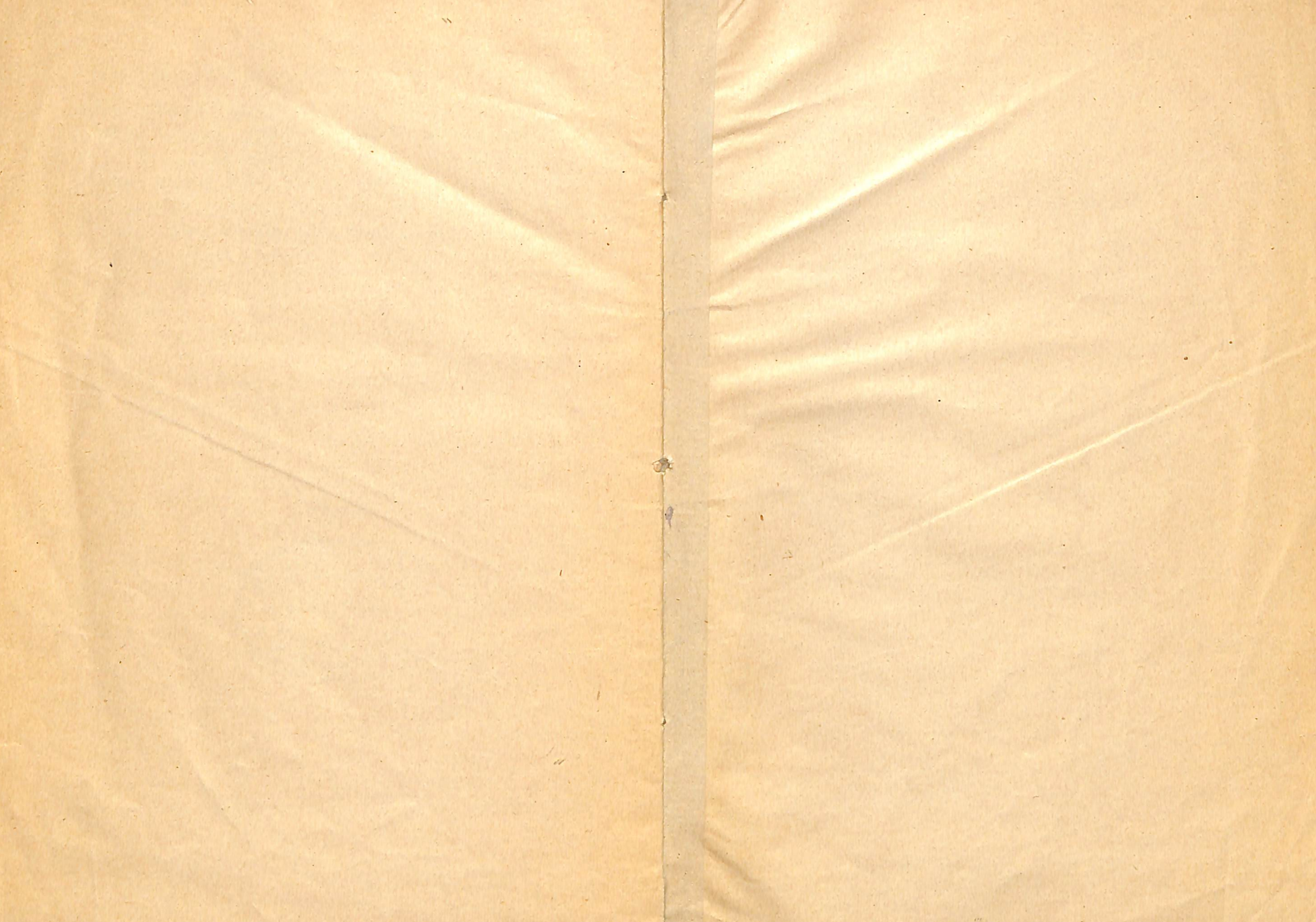
* * *

Կապեցին ձեռք ու ոտքերս, եւ առաջնորդեցին ծովեզրը՝ ուր դահիճ մը կը կենար մերկապարանոց: Վերջին նայուածք մը նետեցի Լուիճիայի փարթամ հասակն ի վեր, նա ալ նայեցաւ ինձ. խաչաձեւեցին երկու նայուածքները զիրար. ու արդէն Լուիճիա յաղթահարուած վիշտէն, փռուեցաւ գետին, ազատելով գէթ անգուլթ դահիճի արիւնոտ սուրէն....

... Գլուխս սալի վրայ դրին, Լուիճիայի մարմինը աչերուս առջեւ երկարցուցին, աւելի եւս իմ խռովքիս մէջ խարանդուելու զիս: Մահու վայրկենին անոր սէրը չէր մեռած կրծքիս տակ, երբ արդէն ես իսկ կը մեռնէի:

Վերջին անգամ յիշեցի պաշտելի Լուիճիան, անոր ինձ
առթած հաճոյքը, ծերունի դուքան ու իր աղեկաւոր
մահը, եւ դէմքս այլակերպիլ սկսաւ, երբ վեր բարձ-
րացաւ, անաւոր ձեռք մը, ու արեան մէջ կը դպրտայի՝
...երբ բացի աչերս, ու անսայ որ ամեն ինչ երազ
է՝ եղեր, երազ անմոռանալի, երազ գիւթական.....

5569

2013

V

